

Vzpomínky Věra Suchopárová, roz. Skřivánková, * 10.2.1923 Straklov

Bylo to přesně 1.9.1939, kdy jsme zase první den vykročili do školy a kdy se vysoko nad námi rozvlnil vzduch těžkým, dosud neznámým, dunivým hřmotem, později až příliš dobře známým zvukem, bombardovacích letadel. Lidé při cestě nás vraceli domů s tím, že škola nebude, neboť Němci přepadli Polsko. Od té doby život na Volyni přestal být pro nás tou oázou klidu, bezpečí a jistoty, na kterou tak rádi stále vzpomínáme. Hroutily se postupně představy a naděje do budoucna. Zhroutil se celý dosavadní mírový řád a naši zem ovládl chaos, zlořádění a stále více utrpení.

O tom bylo již mnoho napsáno, proto vzpomenu jen toho dne, kdy začátkem roku 1944 Rudá armáda vyhnala Němce i z naší obce a ruský voják vyprávěl, jak československá Svobodova jednotka statečně bojovala u Sokolova, Kyjeva a dalších měst a já jsem v té chvíli pocítila zvláštní radostnou pýchu, že jsme tu Češi a víme o co nám jde.

Když potom na začátku léta přijel k nám por. Messner s dcerou ve vojenských stejnokrojích a vysvětloval, jak je třeba posílit naši Svobodovou armádu po vyčerpávajících bojích a že i pro ženy je v armádě hodně práce, kterou mohou zastat, bylo rozhodnuto. Pro rodiče to samozřejmě tak jednoduché nebylo. Byl to těžký zásah do jejich rodičovské lásky, snů a nadějí. A když konečně zvážili tu potřebu doby a také to, že i doma je už bezpečí dávno zapomenutým pojmem, přestali mi vstup do armády rozmlouvat.

Začátkem července 1944 odváželo vojenské nákladní auto ženy z našeho Straklova a blízkého okolí směrem k jižním hranicím Polska. Bylo to za zpěvu známé písně „Přes spáleniště, přes krvavé řeky...“, ale pocíty uvnitř nebyly tak zpěvné. Kdo ví, zda ještě někdy uvidím tu naši ulici a v ní svůj domov s rodiči? Kdo ví, zda to není poslední cesta? Nové nezvyklé prostředí a cíl, za kterým jsme se vydaly, však nedovolovaly dlouho podléhat sentimentálním pocitům. To přišlo až později v průběhu války.

První noc jsme, vytržené z domácího tepla a pohodlí, přespaly dost nepohodlně na tvrdé podlaze domku nějaké polské vesničky. Ráno trochu otláčené, se strnulou šíjí jsme to však braly s humorem a vědomím už válečné důležitosti.

Další náš život probíhal v polské vesničce Potůčky, kde jsme již měly připravené ubytování v salaších, připravených těmi nováčky, kteří odjeli do armády o pár měsíců dříve. Začal pro nás život, na který ani dnes nelze vzpomínat s nevolí. Uzavřely jsme velmi pevné přátelství s Jiřinou Křivkovou ze Straklova, Slávkou Fickovou ze Semidub a Helenou Bártovou ze Semidub. Byly jsme jako sestry. Když jsme dostaly balík z domova, dělily jsme se o něj, když byla některá v nesnázích, dovedly jsme si poradit i pomoci. Takové přátelství na celý zbytek života.

Poznaly jsme při výcviku mnoho nového, dosud naprosto neznámého a zajímavého. Kdyby jen například to, že jsme se naučily používat morseovou abecedu, poznaly jsme, jak obsluhovat telefonní přístroj a radiovou stanicí RBM, jak kódovat a vysílat radiogramy, určovat polohy v terénu. Také jsme poznaly, z čeho se skládá puška a jak se z ní střílí a zakusily jsme také, jak výstřel při nepozornosti dovede bumerangově zasáhnout vlastní rameno. Ještě dnes se musím zasmát svému rekordnímu hodu granátem do dálky. Vytrhla jsem z něj pojistku a mrskla s ním asi dva metry před sebe z obavy, aby se mi neroztrhl v ruce. I když jinak jsem házela hroudami na poli docela slušně.

Také si vzpomínám, jak jsme po půldenním cvičení v terénu pochodovaly asi ve dvacetičlenné skupině s plnou polní a ještě radiovou stanicí RBM (byla složena ze dvou břemen, lehčí vážilo asi 7 kg) na zádech v pravé poledne za letního parna a měly zpívat. Do zpěvu nám však nebylo, tak jsme nezpívaly. Vyneslo nám to však jen další půlhodinu pochodu i se zpěvem. Rotný Bleinfeld důrazně zavelel: „Jste na vojně, tak budete poslouchat!“ Našimi učitelkami a cvičitelkami byly ppor. Jarmila Kaplanová, střídavě Jiřina Švermová, Cilka Maslejová i Anička Ptáčková, vyznamenaná již za hrdinství prokázané při odsunu raněných z bojiště u Sokolova. Velitelem spojovacího oddílu byl por. Rosenzweig — přísný, ale celkem spravedlivý. Vzpomínám si také, jak za nočního poplachu jsme rozespale a nedooblečené popadly pušku a běžely na určené stanoviště, kde por. Rosenzweig zjistil k své velké nespokojenosti, že zásobník s náboji mnohé z nás zůstal ve stanu, což se neobešlo

bez určitých sankcí. Takových kusých vzpomínek by bylo velmi mnoho a vím, že pro nezúčastněné jsou to zcela jistě jen banální záležitosti, ale pro nás děvčata jsou nezapomenutelné. Často se ještě zasmějeme tomu, jak jsme na sebe volaly při radiových relacích: „Činara, činara ja pětuch, kak měňa slyšiš? Prijom.“ To bylo ještě to zajímavé období.

Po vypuknutí povstání na Slovensku bylo rozhodnuto — na pomoc povstání, přes Karpaty, směř Prešov! Dnem 8.9.1944 začala Karpatsko-dukelská operace dvouhodinovou dělostřeleckou přípravou, které se zúčastnil i náš 1. dělostřelecký pluk pod velením škpt. Josefa Rady, ve spojení s dalšími čs. dělostřeleckými pluky a především s mnoha dělostřeleckými pluky 38. sovětské armády. Kolem osmé hodiny ráno se spustilo něco, co neumím výstižně popsat, ale dojem to byl ohromující. Země duněla výbuchy a ve vzduchu to burácelo ohlušujícím třeskem děl a minometů různých ráží, jako by se nad zemí rozevřelo peklo. Už jsem měla představu o dělostřelecké síle, ale druhý den ráno jsem začala poznávat, co je to válka vůbec.

V mlhavém ránu jsme se blížili ve studebakerech za nesnadného udržování rádiového spojení k místu, kde mělo být zřízeno stanoviště velitele (SV) k Machnuvce. Stále zřetelněji bylo slyšet i zlověstné rachocení pěchotních zbraní. Zastavili jsme na dvorku jednoho domu a dostali rozkaz přestěhovat spojovací i ostatní materiál do tohoto domku. Když jsem s telefonním přístrojem v ruce právě stála u okna, padla rána někde poblíž a jak jsem se úlekem skrčila k zemi, vysypalo se na mne sklo z okna. Když se dál zatím nic nedělo, vyhlédla jsem ven. Stál tam krásný hnědý kůň celý se třásl a jeho pravá noha se v koleně lomila, neboť nad ní visel celý kus utrženého boku jen na kůži a ze všeho prýštila krev. Jeho hlava byla stočena ve směru té bolesti a v jeho očích jsem viděla nejen hroznou bolest, ale lítost a výčitku — za co a proč? Byla to první oběť té hnusné války, kterou jsem viděla. Později jsem viděla raněné a padlé vojáky, byl to vždy otřesný zážitek, ale vyčítavé oči tohoto raněného koně se zapomenout nedají. Události tohoto dne se řítily nepopsatelným způsobem. Byli jsme obklíčeni nepřátelskou palbou. Rozkaz — zakopat se; při rytí lopatkou mělkého okopu bylo třeba zároveň zajišťovat velitelské radiové spojení. Kolona koňských potahů, která vezla mrtvé a nařikající raněné z první linie fronty působila hroznými pocity. Vedle zastavilo auto a na něm ležel raněný. Měl roztržené břicho a vedle ležela vyhřezlá střeva. Prosil o trochu vody a nebo o milosrdnou poslední střelu. Ještě stále cítím tu hrůzu a zoufalství z bezmocnosti jakkoliv pomoci. To byly první doteky s frontovou realitou a další následovaly. Sama jsem nikdy raněna nebyla, ale nenávidím válku a nenávidím zbraně. Může se to kvalifikovat jako hloupost a naivita, ale můj syn nikdy nedostal hračku, která by znázorňovala jakoukoli zbraň.

Po tomto děsivě památném krvavém křtu našich volyňských a ostatních nováčků v Machnuvce a Wrocance, následovalo dobývání kót, vrchů a pahorků, které jak známo byly velice příhodné pro nepřátelskou obranu, ale nesmírně obtížné pro náš útok. Vzpomínám na dobývání pověstné kóty 534, kdy jsem po třech dnech urputných bojů držela službu u telefonu na štábu u npor. Steina, který řídil podpůrnou palbu na této kótě a já jsem mu předávala hlášení z pozorovatelný. Když už se situace na kótě měnila toho dne asi počtvrté a když npor. Stein velel oddílům „Zastavte palbu! Už se zase vracíme“, jeho hlas byl zoufalý a promísený téměř se slzami lítosti. Vydalo to za všechna přímá pozorování, když takový ostřílený voják-velitel již od Sokolova podlehl zoufalství nad tou hrůzou umírajících vojáků. Boj o tuto kótu trval asi devět dnů a byla doslova prosáklá krví bojujících, dostala proto právem pojmenování „Krvavá kóta 534“.

Při přesunech za postupu naši jednotky bývalo často nutno pokračovat pěšky. Tentokrát bylo třeba přeběhnout roztroušeně přes pole mezi lesy k silnici, kde již stála naše auta. Rozběhli jsme se, ale nepřítel nás zpozoroval a palbou z kulometu nás pokropil, takže jsme zalehli, ale mnozí se již nezvedli. Tam zahynul des. Antonín Krupka, se kterým jsme před několika minutami hovořili.

Jindy při pěším přesunu lesem, jsme byli také zpozorováni a ostřelováni. Viděla jsem před sebou vrak nějakého vojenského vozidla, tak jsem spěchala se pod něj skrýt. Hlavu jsem již měla v bezpečí, ale dále to nešlo, brzdou byla radiová stanice na zádech. V tu chvíli jsem měla různé myšlenky, ale že jsem vypadala jako pštros, to mne napadlo až později. Vzpomínám také na komickou příhodu, která mne postihla, když jsem starostlivě vzpomínala na maminku, co by asi tomu řekla, kdyby věděla, jak málo se mi dostává vitamínů — ovoce a zeleniny, na což maminka vždy velice dbala. Když jsme jednou šli kolem pole s tuřínem, dopřála jsem si ho do přesyta a

důsledek se brzy dostavil. Ukrutné bolesti v břichu, zvracení a průjem a to všechno mi aróma této plodiny tak zošklivilo, že dodnes nemám ráda ani kedlubny.

Jindy jsem zase psala domů v trojúhelníčkovém dopise, aby maminka neměla starost, že vitamíny máme v ostružinách, které si mačkáme s cukrem. Ten cukr jsme vyměňovaly s chlapci za fasovanou kořalku, protože ho zas nebylo tolik, aby nám stačil do čaje i na takovou pochoutku.

Do přetěžkých dnů urputných bojů, strádání fyzického i psychického zasvitlo konečně slunko radosti a štěstí, a to když 6.10.44 zavlála na Dukelském průsmyku československá vlajka. Přicházeli jsme k dukelské bráně pěšky po odminované cestě a museli dávat velký pozor, abychom nešlápli vedle, neboť Němci velice důkladně zaminovali celé okolí přechodu. Těsně před bránou na stromě visely zbytky nějakého obleku. Řekli nám, že patří generálu Vedralovi-Sázavskému, jehož auto zde najelo na minu. Prožívali jsme nepopsatelné pocity. Radost, dojetí, štěstí. Konečně jsme vstoupili na československé území!

Bohužel boje neustávaly a o každou píd' naší československé země se muselo platit tím nejdražším — životy mladých nadějných lidí. Listopad toho roku byl, jako obvykle, chladný a deštivý. Nocovalo se převážně v lesích, ve vlastnoručně vykopaných úkrytech, později již v bunkrech po Němcích. Stalo se velmi často, že do námi připraveného úkrytu začala zdola nebo přes strop zatékat voda a byli jsme vyplavováni jako myši. V německých bunkrech již na nás nepršelo, dokázali si vybrat místo a bunkr vybudovat, ale zase nás trápily vši a boj s nimi byl čím dále, tím beznadějnější. Nemohu nezpomenout, jak jsem obdivovala děvčata ze Zakarpatské Ukrajiny — Justinu Babičovou, Annu Peregiňovou, Annu Kovtunovou a Hafii Hlebovou, telefonistky, které měly na starosti také obsluhu telefonní ústředny na velitelství dělostřelectva. Velitel 1. dělostřeleckého pluku škpt. Rada jim v nevybíravé vojenské hantýrce říkal „Anduly“, ale moc dobře vím, jak si těch poctivých, do krajnosti obětavých a vždy spolehlivých telefonistek vážil, neboť nebylo situace, kdy by si ta děvčata s včasným natažením telefonních linek, odstraněním poruchy na linkách, rychlým zřízením telefonní ústředny a s její spolehlivou obsluhou. Byly to profesionálky v pravém slova smyslu. Válčily již od Sokolova. Zimu jsme již některé prožívaly ve zbylých domcích zničených slovenských vesnic. Vánoce jsme si chtěly připomenout také nějakým chutnějším pečivem, tak jsme sehnaly po vsi nějaké produkty a pekly. Bylo to však chabé přilepšení. Smutek a touhu po domově nebylo čím zahnat. Držela jsem také v noci stráž kolem ubytovacího prostoru. Chodila jsem s puškou na rameni sem a tam a nepřála si nic, než abych tu pušku nemusela z ramene sundat. Zvlášť když z protější strany doléhaly až ke mně z ampliónů tklivé tóny koledy „Heilige Nacht“. Taková podivná psychologie civilizace je ta válka! Dále už se mi vzpomínat nechce, protože to vnímám, jako dlouhý řetěz neštěstí a trápení a až na jeho konci přišla ta vytoužená a nepopsatelně krásná chvíle „Kapitulace! Konec války!“ Mnoho ód bylo napsáno na tyto nezapomenutelné chvíle. Bohužel i tato jediná a opodstatněná euforie neměla dlouhého trvání, zvlášť tam, kde se na válku hledělo od zeleného stolu.

Roudnice nad Labem v květnu 1998